

Asia: VN/20307/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (ns. joustomalli)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Joustomalli on osatyökykyisten työllistymisen näkökulmasta myönteinen muutos. Vates-säätiö uskoo, että se helpottaa osatyökykyisen työvoiman hyödyntämistä sekä työntekijän että työnantajan näkökulmasta. Muutos on erittäin tervetullut, sillä nykyinen täyden työkyvyttömyyseläkkeen tiukka tulo raja on saanut runsaasti kritiikkiä. Sen seuraaminen ja noudattaminen on vaatinut erityistä osaamista työntekijältä, työnantajalta sekä heitä neuvovilta työllistymisen tuen ammattilaisilta.

Kiitettävää joustomallissa on suojaosan ja joustosumman melko reaaliaikaisen seurannan mahdollistaminen. Malli on erityisen hyvä sellaiselle osatyökykyiselle työntekijälle, joka esimerkiksi työkyvyn vaihtelun tai työskentelymuodon takia saa toistuvasti epäsäännöllisiä kuukausituloja. Joustomalli helpottaa myös lomarahojen sekä erilaisten bonusten ja lisäpalkkioiden huomioimista tulo rajoja seurattaessa.

Joustomallissa osatyökyvyttömyyseläkkeen suojaosa on 60 % ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen suojaosa 40 %. Täyden työkyvyttömyyseläkkeen osalta tavoitteena on tehdä aktiivista harkintaa eläkepäättöksen tarpeellisuudesta ja sen mahdollisesta muuttamisesta osatyökyvyttömyyseläkkeeksi tilanteissa, joissa suojaosa ylittyy jatkuvasti 12 kuukauden ajan. Työtuloja ansaitsevan työkyvyttömyyseläkkeensaajan voi olla haastavaa seurata itsenäisesti suojaosan, joustosumman ja mahdollisten ylitysten yhteisvaikutusta. Joustomallin hyödyntäminen edellyttää suunnitelmallisuutta ja ennakoivaa henkilökohtaisen talouden hallintaa, mikä voi olla joillekin osatyökykyisille vaikeaa. Tähän on kuitenkin saatavilla tukea esimerkiksi työhönvalmentajalta tai työeläkeyhtiöltä. Neuvonnan ja tuen merkitys muutostilanteessa tulee turvata.

Vammaisen henkilön koko työuraan kohdistuvana ratkaisuna joustomalli ei kuitenkaan ole täydellinen. Monilla vamma- ja sairausryhmiä edustavilla henkilöillä työkyvyttömyyseläke on pitkäaikainen ja pysyvä tapa turvata toimeentulo tilanteessa, jossa työkyvyn alenema on merkittävä. Työn räätälöinnin ja erilaisten mukautusten avulla työskentely sekä siihen liittyvä ura- ja palkkakehitys voivat kuitenkin olla mahdollisia. Joustomallissa vastuun ja palkan kasvu tarkoittaisi kuitenkin usein työtuntien vähentämistä pidempiaikaisena ratkaisuna, mikä ei realistisesti mahdollista vammaisen henkilön urakehitystä. Sama ongelma liittyy myös työtuntien pysyvään

lisäämiseen. Esimerkiksi Kelan maksaman työkyvyttömyyseläkkeen kohdalla joustomallin mahdollistama kuukausikohtainen ansiorajan nousu on niin alhainen, ettei se merkittävästi lisää kannustinta työtuntien lisäämiseen.

Lisäksi on huomioitava, että mahdollisuus laittaa eläke lepäämään poistuu, mikä voi kaventaa työkyvyn tuen keinoja tilanteissa, joissa kuntoutuminen on kesken ja työkyvyn aleneman todellista vaikutusta ei voida arvioida ilman pidempiaikaista kokeilua.

Mari Bergman, erityisasiantuntija

Pakarinen Jaana
Vates-säätiö sr